

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ПЕТИ СЪСТАВ

ДЕЛО КИРОВ с. БЪЛГАРИЯ

(Иск № 5182/02)

СЪДЕБНО РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

22 май 2008

ОКОНЧАТЕЛНО СЪДЕБНО РЕШЕНИЕ

22/08/2008 г.

Това решение може да претърпи промени, засягащи формата.

По дело Киров с. България,

Европейският съд за правата на човека (пети състав), заседавайки в следния състав:

Пеер Лоренцен, председател,
Снежана Ботушарова,
Карел Юнгвиерт,
Володимир Буткевич,
Райт Марусте,
Марк Вилиже,
Миряна Лазарова Трайковска, съдии

и Клаудия Вестердик, *секционен съдебен секретар*,

След заседание, проведено при закрити врата на 29 април 2008 година,

Произнася следното съдебно решение, взето на тази дата:

ПРОИЗВОДСТВО

1. Производството е открито въз основа на жалба (по 5182/02) срещу Република България, подадена гражданина на САЩ, господин Георги Николай Киров ("жалбоподател"), заведена в Съда на 22 януари 2002 година по член 34 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи (по-долу: "Конвенцията").

2. Жалбоподателят се представлява от адвокатите З. Калайджиева и Й. Вандова, от софийската адвокатска колегия. Българското правителство (по-долу: "Правителството") се представлява от своя служител, госпожа М. Коцева от Министерство на правосъдието)

3. Жалбоподателят се жалва, по-конкретно, от продължителността на наказателното производство срещу него, от подслушването на телефонните му разговори, както и от невъзможността по силата на националното законодателство да бъде подадена жалба за обезщетяване за тези основания за оплакване.

4. На 5 април 2006 година, Съдът взе решение да оповести на Правителството оплакванията, основаващи се на членове 6, 8 и 13. Както това се допуска от член 29 § 3 на Конвенцията, Съдът реши да разгледа иска както по отношение на неговата допустимост, така и по същество.

ПО СЪЩЕСТВО

I. ОБСТОЯТЕЛСТВА НА СЛУЧАЯ

5. Жалбоподателят е роден през 1948 година в София. Той е емигрирал в Съединените щати през седемдесетте години на XX век и е придобил американско гражданство. Живее понастоящем в Палм Дезерт, Калифорния.

A. Наказателното производство срещу жалбоподателя

6. През 1998 година, жалбоподателят се връща в България и остава там в продължение на няколко месеца. На 8 октомври 1998 година, няколко дни преди отпътуването му за Съединените щати, той е арестуван от полицията и задържан под стража. Бил е извършен обиск в дома му в София и са били иззети различни наркотични вещества и лекарства..

7. На 12 октомври 1998 година, жалбоподателят, неговият племенник Н. и четири други лица са били разпитани от началника, отговарящ за притежаване и трафик с наркотични вещества и са били временно задържани под стража.

8. Няколкократно по време на следствието следователят е искал удължаване на срока на разследването, а прокуратурата му е връщала досието с искане за допълнителни сведения.

9. Разгледани са били няколко жалби срещу временното задържане под стража или другите мерки за неотклонение, наложени на разследваните лица. Всеки път, ходът на следствието е бил спиран за срок от по няколко седмици поради предаване на наказателното досие на правораздавателния орган, компетентен за вземане на решение по тези жалби.

10. На 12 ноември 1998 година, след молба, подадена от разследваните лица, софийският градски прокурор решава да отнеме досието от следователя, натоварен със следствието, с мотив - допуснатото закъснение. Апелативната прокуратура отменя обаче това решение на 19 февруари 1999 година и възлага отново делото на същия следовател; това решение е било окончателно потвърдено от прокуратурата към Висшия касационен съд на 4 май 1999 година. Не изглежда следствени действия да са били извършвани през този период.

11. Били са извършени експертизи на иззетите вещества и са били разпитани няколко свидетели. Полицаяте, участвали в арестуването на жалбоподателя и в претърсването на дома му, са били разпитани като анонимни свидетели и са потвърдили по-специално, че техните действия са били извършени въз основа на информация, получена чрез

подслушване на телефонни разговори на жалбоподателя и другите замесени лица в периода от май до октомври 1998 година.

12. На 17 и 21 декември 1999 година, следователят, натоварен със следствието по делото, се е обърнал към Столична дирекция на вътрешните работи и към Национална служба за борба с организираната престъпност с искане да му бъдат предадени записите от подслушванията и документите, свързани с използването на специални разузнавателни средства. Следователят е подчертал, че без тези документи, а именно: искането, направено от съответните служби, разрешението, дадено от съда и заповедта на министъра на вътрешните работи - документи, необходими за това, информацията, събрана чрез подслушване на телефонните разговори, да може да бъде използвана в рамките на делото, досието не съдържа достатъчно доказателства в подкрепа на обвинението.

13. На 10 януари 2000 година, Национална служба за борба с организираната престъпност отговаря, че подслушванията са били извършени при спазване на изискванията на закона, но че поради това, че не е постъпило искане от страна на разследващите служби, записите не са били транскрибирани с оглед на използването им като доказателство и че са били изтрети след изтичане на срока, определен с инструкцията на министъра на вътрешните работи № 52 от 9 юни 1998 година.

14. На 13 март 2000 година, председателят на Софийски градски съд посочва, че в регистъра към съда не се съдържат сведения за периода от преди 1999 година. Той уточнява по-късно, че архивът на регистъра за годините 1997 и 1998 и по-специално - разрешенията, дадени за използване на специални разузнавателни средства, са били унищожени въз основа на решение на председателя на съда през 2000 година.

15. С писмо от 7 август 2000 година, Национална служба за борба с организираната престъпност уведомява прокуратурата, че записите са били изтрети при изтичане на шестмесечния срок, предвиден в инструкцията № 52.

16. На 15 декември 2000 година, следователят подава отново молба до Министерство на вътрешните работи да му бъдат предадени документите, отнасящи се до извършените подслушвания. Информационната служба към министерството му отговаря с писмо от 28 декември 2000 година, че молбите и разрешенията, свързани с подслушване на разговорите на жалбоподателя, са били наистина вписани в регистрите на министерството, но че записите са били изтрети. Поради поверителния характер на въпросните документи, тяхното разгласяване било невъзможно, освен ако се постигне съгласие за това между съответните директори на Столична дирекция на вътрешните работи и Национална служба за борба с организираната

престъпност. След нова молба от страна на следствената служба, гореспоменатите институции заявяват, че въпросните документи са класифицирани като "държавна тайна" и носят гриф "строго поверително", така че не могат да бъдат разгласявани.

17. От друга страна, трикратно - през ноември 1999, март 2000 и юни 2000 година, прокурорът е издавал постановление за частична липса на състав на престъпление, отнасящо се до две от разследваните лица, като се е мотивирал с липсата на достатъчно доказателства, по-специално, поради невъзможността да се използват анализите на иззетите продукти като валидно доказателствено средство. Тези постановления са били всеки път отменени от апелативния прокурор, който е постановявал да се продължи разследването. През юни 2001 година, при закриване на следствието, обвиненията срещу тези две лица са били окончателно снети. Наказателните производства срещу другите две лица са били отделени, така че жалбоподателят и неговият племенник Н. са останали единствени последствени във въпросното дело.

18. Тези лица са били изправени пред софийския градски съд през декември 2001 година. Въпреки това, с постановление от 3 януари 2002 година, съдията-докладчик, натоварен с делото, връща досието за допълнително разследване с мотива, че е открил процедурни нередности, включително и несъответствия между постановлението за подвеждане под следствие, обвинителния акт и доказателствата в досието, отнасящи се до естеството и количеството на продуктите - обект на разследване.

19. Жалбоподателят и Н. са отново изправени пред съда в началото на 2003 година. С решение от 17 май 2003 година, съдът произнася оправдателна присъда по всички повдигнати обвинения поради липса на достатъчно доказателства. Съдът отбелязва по-специално, че иззетите вещества не са били опаковани и маркирани в съответствие с правилата и констатира наличие на разлики в естеството и количеството на инкриминираните вещества, вписани в протоколите и тези в докладите от експертизата.

20. Докато е вървяло следствието, Посолството на Съединените американски щати неколkokратно се е отнасяло до българските власти, за да се осведомява за развитието на производството. Прокуратурата му е предоставяла сведения за хода на това производство, съгласявайки се, че са били допуснати закъснения и изразявайки уверение, че следствието ще приключи бързо.

Б. Мерките за неотклонение, приложени спрямо жалбоподателя

21. В началото на наказателното производство, жалбоподателят е бил временно задържан под стража. С постановление от 14 май 1999

година, Софийски градски съд заменя тази мярка с домашен арест с мотив, че задържането под стража вече не е оправдано поради непровеждането на следствени действия в продължение на шест месеца. Жалбоподателят е освободен от затвора на 22 май 1999 година.

22. По време на домашния му арест в дома на майка му в София, жалбоподателят е бил редовно проверяван от служител на полицията. След няколко месеца му е било разрешено да излиза в квартала.

23. На 18 април 2000 година, след подаване на жалба от заинтересованото лице, софийският апелативен съд е отменил мярката за неотклонение домашен арест, преценявайки че поради все още незавършилото наказателно производство, задържането е станало прекалено дълго. За гарантиране на явяването му на делото, съдът налага на жалбоподателя по-лека мярка за неотклонение - подписка, заключаваща се в задължение да не напуска града, в който пребивава, без да е получил за това разрешение от компетентните органи. Според заинтересованото лице, това постановление е било приложено на 21 април 2000 година.

24. През юни 2001 година, Софийска апелативна прокуратура, сезира върховния касационен съд с извънредна жалба срещу постановлението от 18 април 2000 година. С постановление от 9 октомври 2001 година, върховният касационен съд отменя постановлението и връща делото на апелативния съд, за да се произнесе по същество. На 31 октомври 2001 година, апелативният съд потвърждава постановлението от 18 април 2000 година, налагайки на жалбоподателя единствено задължението да не напуска града без разрешение.

25. От друга страна, от самото начало на наказателното производство - 16 ноември 1998 година, на жалбоподателя е била наложена мярката за неотклонение забрана да напуска територията на страната за срок от две години. Действието на тази мярка е било удължено с постановление на районния прокурор от 5 октомври 2000 година.

26. Жалбоподателят е подал няколко жалби срещу тази забранителна мярка. Тя е била за последен път потвърдена от софийския апелативен съд на 16 януари 2003 година с мотив, че съществува опасност от извършване на ново правонарушение и че никаква спешна причина не налага отмяната ѝ. Забраната бива отменена от софийския градски съд на 30 юни 2003 година, след влизане в сила на съдебното решение, с което се снемат обвиненията.

II. РЕЛЕВАНТНО НАЦИОНАЛНО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО И ПРАКТИКА

A. Подслушване на телефонните разговори

27. Релевантните разпоредби на българската конституция, на Закона от 21 октомври 1997 година за специалните разузнавателни средства, на Закона от 2002 година за класифицираната информация, на наказателно-процесуалните кодекси от 1974 и 2005 година, практиката на конституционния съд и на висшия административен съд, както и други релевантни източници бяха представени в постановлението на Съда *Асоциация за европейска интеграция и права на човека и Екимджиев с. България*, по 62540/00, §§ 7-50, 28 юни 2007 г.).

Б. Мерки, целящи гарантиране на явяването пред съда

28. Съгласно съответните разпоредби на Наказателно-процесуалния кодекс (НПК) от 1974 (възприети в членове от 58 до 63 на новия кодекс, влязъл в сила 29 април 2006 година), на подследствените се налага една от следните мерки за неотклонение: временно задържане под стража (член 152 от НПК), домашен арест, тоест, забрана да напускат дома си без разрешение от компетентните органи (член 151), внасяне на гаранция (член 150) или подписка - задължение да не напускат града, в който пребивават, без разрешение от страна на компетентните органи (член 149).

29. Според член 153а на НПК, прокурорът - на етапа на предварителното разследване или съдът - след предаване на обвиняемия за осъждане, могат да наложат на съответното лице мярката забрана за напускане на територията на страната. Органът, наложил тази забрана, може да постанови отмяната ѝ временно или окончателно.

В. Деликтна отговорност на държавата

30. Член 2 на Законът за отговорността на държавата за вреди, причинени на граждани от 1988 година гласи, в редакцията си в сила към момента на разглежданите факти:

"Държавата носи отговорност за вредите, причинени на граждани от органите на следствието или прокуратурата и от правораздавателните органи посредством: (...)

2. наказателно производство, в случаите когато в следствие съответното лице бъде оправдано или производството бъде прекратено (...)"

СПОРЕД ЗАКОНА

II. ОТНОСНО ТВЪРДЕНИЕТО ЗА НАРУШАВАНЕ НА ЧЛЕН 8 НА КОНВЕНЦИЯТА

31. Жалбоподателят се жалва от това, че телефонните му разговори са били подслушвани от органите и вижда в това неоправдано нарушение на правото му на неприкосновеност на личния живот. Той отбелязва освен това, че общо взето, националното законодателство не отговаря на изискванията на член 8 на Конвенцията, който гласи следното:

"1. Всяко лице има право на неприкосновеност на личния му и семеен живот, на жилището и кореспонденцията му.

2. Обществена институция може да се намеси в упражняването на това право само ако такава намеса е предвидена от закона и представлява мярка, която в едно демократично общество е необходима за националната сигурност, за обществената сигурност, за икономическото благоденствие на страната, за охрана на реда и предотвратяване на престъпленията, за защита на здравето или морала или за защита на правата и свободите на другите граждани. "

A. Относно допустимостта

32. Правителството възразява, твърдейки, че не са били изчерпани възможностите за подаване на жалба, предвидени от националното законодателство; то счита, че тъй като жалбоподателят е бил оправдан, той е можел да получи обезщетение по силата на член 2 Закона за отговорността на държавата.

33. Жалбоподателят оспорва възражението на Правителството.

34. Съдът констатира, че упоменатото по-горе възражение за неизчерпване на възможностите е тясно свързано със съществуването на оплакването, основаващо се на член 13 и отнасящо се до възможността да се подаде ефективна жалба, способна да поправи нарушението по член 8 и следователно, следва то да се добави към съществуването. Той констатира освен това, че това оплакване не е очевидно необосновано по смисъла на член 35 § 3 на Конвенцията и че не съществува никакъв друг мотив за обявяването му за недопустимо. Следва значи, оплакването да се приеме за допустимо.

Б. По същество.

1. Становища на страните

35. Жалбоподателят твърди, че е станал предмет на подслушване на телефонните му разговори по времето, когато срещу не е било

заведено наказателното производство. При все това, нито записите, нито транскрипциите на тези подслушани разговори, нито съответните разрешения, нито документите, свидетелстващи за това, че записите са били изтрити, не са били в никой момент доведени до знанието му и не са били предоставени за нуждите на наказателното производство. Заинтересованото лице счита, че при тези обстоятелства, нищо не позволява да се установи дали въпросните подслушвания са били извършени въз основа на разрешение, издадено от съда и по-общо взето - в съответствие с националното законодателство. Той добавя, че ако не е бил обвинен, той никога не би бил осведомен за проведените подслушвания.

36. Той твърди освен това, че съответната законодателна уредба не предоставя достатъчни гаранции срещу неправомерното ползване на специални разузнавателни средства. В частност, законът не определя точно обстоятелствата, при които такива средства могат да бъдат използвани, продължителността на едно подслушване, за което съдия не е дал разрешение или съдбата на така получените сведения. Не е предвиден никакъв независим надзор над спазването на процедурите и не съществува никаква гаранция за информацията, засягаща лицата, подложени на такова подслушване. Жалбоподателят заключава, че въпросната законодателна уредба не притежава качествата, които се изискват от наказателната практика на Съда в тази област. Той заявява накрая, основавайки се на официалните доклади и на статиите, публикувани в пресата, че прибягването до специални разузнавателни средства е честа практика в България, прилагана по-специално по отношение на политици, журналисти или други представители на гражданското общество и че допуснатите нарушения са многобройни.

37. Правителството не е взело отношение по този въпрос.

2. Преценка на Съда

а) Относно съществуването на намеса

38. Несъмнено е в конкретния случай, че телефонните разговори на жалбоподателя са били подслушвани по искане на службите на министерството на вътрешните работи (параграфи от 11 до 16 по-горе). Тъй като телефонните разговори имат отношение към понятията "частен живот" и "кореспонденция" по смисъла на член 8, то тяхното подслушване, запис и евентуалното им използване в рамките на наказателните производства срещу жалбоподателя могат да се тълкуват като намеса на една обществена институция в упражняването на едно право, защитавано от тази разпоредба (виж между другото *Мелоун с. Великобритания*, решение от 2 август 1984 г., серия А по 82, стр. 30, § 64 ; *Крюслен с. Франция* и *Ювиг с. Франция*, решения от 24 април 1990 г., серия А, съответно по 176-А и по 176-В, стр. 20, § 26, и

стр. 52, § 25). Съдът трябва съответно да прецени дали въпросната намеса е била оправдана съгласно алинея втора на член 8, дали е била "предвидена от закона" и "необходима в едно демократично общество".

b) Относно основанието за намеса

39. Съдът припомня, че изразът "предвидена от закона" по смисъла на член 8, § 2 изисква първо зачитане на националното законодателство, но се отнася също и до качеството на въпросния закон, който трябва да бъде достъпен, предвидим и съвместим с принципа за върховенство на закона (*Мелоун*, цитиран по-горе, стр. 31-32, §§ 66-67 ; *Крюслен*, цитиран по-горе, стр. 20, § 27 ; *Ювиг*, цитиран по-горе, стр. 52, § 26).

40. В контекста на тайното подслушване, упражнявано от обществените власти, националното законодателство трябва да осигурява защита срещу произволната намеса в упражняване на правото на личността по смисъла на член 8. Законът трябва да борави с достатъчно ясно понятия, за да сочи на лицата при какви обстоятелства и условия дава право на властите да предприемат такива тайни мерки (*Мелоун*, цитиран по-горе, стр. 32 § 67 ; *Вебер и Саравия с. Германия* (реш.), по 54934/00, § 93, CEDH 2006-). В съдебната си практика, Съдът е разработил известен брой минимални гаранции, които трябва да осигурява в това отношение националното законодателство. Така, законът трябва да определя категориите лица, спрямо които може да бъде предприета мярка за тайно подслушване и естеството на престъпленията, които биха могли да доведат до такова подслушване, да ограничи със срок продължителността на изпълнение на мярката, се определя процедурите, които трябва да се спазват при проучаване на получената информация, използването и съхраняването ѝ, както и обстоятелствата, при които може или трябва да бъдат изтривани или унищожавани записите (*Вебер и Саравия*, цит. по-горе, § 93 и цитираните справки). Той трябва освен това да предвижда *последващ* контрол от страна на независим и безпристрастен орган на основанието да се приложи подслушване (*Думитру Попеску с. Румъния* (по 2), по 71525/01, §§ 74-77, 26 април 2007 г.).

41. Каквато и да е използваната система за подслушване, Съдът трябва да бъде убеден в съществуването на адекватни и достатъчни гаранции срещу злоупотреба. Оценката за това зависи от обстоятелствата на случая, например: естеството, обхвата и продължителността на възможните мерки, основанията, необходими за възлагането им, органите, компетентни за тяхното разрешаване, изпълнение и за контрола над тях, вида на мерките, предвидени от националното законодателство (*Клаас и други с. Германия*, решение от 6 септември 1978 г., серия А по 28, стр. 23, § 50).

42. В този случай, тъй като жалбоподателят твърди, че прихващането на неговите телефонни разговори не е било извършвано при спазване на националното законодателство, Съдът не смята да се произнесе по този въпрос, защото дори ако се предположи, че съответното национално законодателство е било спазвано, то последното трябва да притежава и качествата, изисквани от член 8 на Конвенцията.

43. Що се отнася до предвидимостта на българската законодателна уредба и съвместимостта ѝ с принципа за върховенство на закона, Съдът е вече преценил, в решението *Асоциация за европейска интеграция и права на човека и Екимджиев* (цитирано по-горе, §§ 85-94), че въпросната законодателна уредба, въпреки че предвижда известен брой гаранции, не осигурява достатъчна защита срещу произволни посегателства над правата, защитени от член 8 и че следователно не отговаря на условието за законност, изисквано от тази разпоредба. Съдът подчертава особено липсата на контрол от страна на независим орган над прилагането на мерки за тайно подслушване, липсата на ясни правила за съхранение и унищожаване на получената информация, както и невъзможността заинтересованите лица да получат информация относно съществуването на подслушване, обстоятелствата на неговото използване, спазването на процедурите или съдбата на получените резултати, поради което за тези лица е невъзможно да потърсят обезщетение за причинената им вреда в случай на незаконна намеса.

44. Съдът счита, че така направените констатации и се отнасят и за този случай, който касае същата законодателна уредба като тази, която е била предмет на цитираното по-горе решение. И наистина, обстоятелствата по този случай свидетелстват за липса на *последваща* проверка на мерките за подслушване, извършена от институцията, външна по отношение на службите, извършили подслушването, проверка, полагаща се автоматично или извършена по искане на засегнатото лице. Тези обстоятелства свидетелстват по очевиден начин и за невъзможността на жалбоподателя, след като е бил уведомен за използването на специални разузнавателни средства, да получи информация за обстоятелствата, при които използването им е било разрешено, за продължителността им или за съдбата на събраната информация, тъй като тази информация е била класифицирана като "държавна тайна" и още поради факта, че архивите на софийския градски съд, в които може да се предполага, че се пази съдебното разрешение за подслушване, са били унищожени преди края на наказателното производство срещу това лице.

45. Съдът отбелязва и отсъствието на ясни и достъпни правила за използване и съхранение на получените записи: в конкретния случай, те са били унищожени по силата на вътрешна поверителна инструкция

на министъра вътрешните работи, която не е била известна на жалбоподателя, нито дори на следователя, отговарящ за наказателното разследване.

46. Изхождайки от тези съображения, Съдът е на мнение, че жалбоподателят не се е радвал и на минимална степен на защита срещу произвола, царящ в съдебната практика и че намесата, явяваща се предмет на спора, следователно не е отговаряла на изискването за законност, съгласно член 8, § 2 от Конвенцията. Предвид това заключение, Съдът не смята да се произнесе по въпроса дали въпросната намеса е била "необходима в едно демократично общество" за постигане на една от законните цели, визирани в тази разпоредба (виж цитираните по-горе решения *Мелоун*, стр. 37, § 82 ; *Крюслен*, стр. 25, § 37 ; *Ювиг*, стр. 57 § 36, и *Асоциация за европейска интеграция и права на човека и Екимджиев*, § 93).

47. Следователно е било допуснато нарушение на член 8 на Конвенцията.

II. ОТНОСНО ТВЪРДЕНИЕТО ЗА НАРУШАВАНЕ НА ЧЛЕН 13 НА КОНВЕНЦИЯТА В СЪЧЕТАНИЕ С ЧЛЕН 8

48. Жалбоподателят се жалва също от отсъствието на възможност, предвидена от националното законодателство, да се подаде ефективна жалба, способна да го възмезди за оплакването му по член 8 на Конвенцията Той се позовава в това отношение на член 13 на Конвенцията, който гласи следното:

"Всяко лице, чиито права и свободи, признати в Конвенцията (...) са били нарушени, има право да се жалва ефективно пред съответната национална съдебна институция, дори ако нарушението е било извършено от лица, действащи при изпълнение на служебните им задължения. »

А. Относно допустимостта

49. Съдът констатира, че това оплакване не е явно необосновано по смисъла на член 35 § 3 на Конвенцията и че не съществува друго основание за недопустимост. Следва значи, оплакването да се приеме за допустимо.

Б. По същество.

1. Твърдения на страните

50. Правителството повтаря доводите си, изразени във възражението му по повод на оплакването, основаващо се на член 8 и поддържа, че жалбоподателят е имал възможност да подаде жалба по

член 2 на Закона за отговорността на държавата. То подчертава, че съдебната практика по прилагане на този закон се е развила през последните години и се позовава на някои решения на първоинстанционни и апелативни правораздавателни органи, на които се е позовавало вече по повод на други искове, подадени в Съда.

51. Жалбоподателят възразява, че искът за обезщетение по Закона за отговорността на държавата не включва случаите на нарушаване на член 8. Той добавя, че един иск за търсене на отговорност предполага той сам да представи доказателства за извършени подслушвания и за незаконната им характер - задача, много трудна при липса на информация и като се вземе предвид унищожаването на записите и другите документи, свързани с тях. Той подчертава в това отношение липсата в българското законодателство на установена процедура, подобна на съществуващата в Германия, упомената в решението *Клас и други*, позволяваща на едно лице да се отнесе до независима комисия, компетентна да провери дали той е бил предмет на подслушване и да разгледа при необходимост въпроса за това, дали то е законосъобразно.

52. Жалбоподателят обвинява националните власти и за това, че не са предприели нищо за разследване и и налагане на наказателна санкция на съответните отговорни лица - независимо от незаконността на подслушванията съгласно националното законодателство - поради липсата на записите от тези подслушвания и на съдебното разрешение - както и поради престъпното посегателство върху тайната на комуникациите.

2. Преценка на Съда

53. Съдът напомня, че член 13 гарантира съществуването на възможност, предвидена в националното законодателство, за подаване на жалба срещу нарушение на правата и свободите, упоменати в Конвенцията. Тази разпоредба изисква следователно възможност в рамките на националното законодателство да се подава жалба, възлагаща на национална инстанция да проучи съдържанието на жалба срещу нарушение на Конвенцията и да предложи подходяща мярка за поправяне на нарушението. Жалбата трябва да бъде "ефективна" както на практика, така и в правно отношение (*Ротару с. Румъния* [GC], по 28341/95, § 67, CEDH 2000-V ; *Асоциация за европейска интеграция и права на човека и Екимджиев*, цитирано по-горе, § 97).

54. В конкретния случай, с оглед на заключението си относно оплакването, основаващо се на член 8 от Конвенцията, Съдът намира, че жалбоподателят е имал наистина оплакване "защитимо" в приложение на член 13.

55. Съдът припомня след това, че обсегът на задължението, с което член 13 обвързва държавите - страни по Конвенцията, е различен в

зависимост природата на оплакването. Що се отнася до тайното подслушване, жалбата, предвидена по член 13 трябва да бъде колкото може по-ефективна като се отчете ограничения ѝ обхват, присъщ на всяка система за подслушване (*Klass et autres*, цит. по-горе, стр. 31, § 69). Ако обаче един обективен механизъм за контрол може да бъде достатъчен докогато мерките остават в тайна, след като мерките бъдат оповестени, на съответното лице трябва да бъдат предоставени възможности за подаване на жалба (*Potaru*, цитирано по-горе, § 69 ; *Клас и други*, цитирано по-горе, стр. 31, §§ 70-71).

56. В конкретния случай, освен посочването на възможност за подаване на жалба за обезщетение по Закона за отговорност на държавата, Правителството не е представило информация за наличие на възможност за подаване на жалба от жалбоподателя, която би позволила на независим орган да контролира законосъобразността на мерките за подслушване и да разпорежда евентуално мярка за обезщетение. Но посочената жалба за изискване на обезщетение за повдигнато обвинение, се оказва неадекватна и не включва случаите на незаконно подслушване. Никакво решение, взето на национално равнище, при което въпросният закон е бил приложен при подобни обстоятелства, не можа впрочем да бъде представен пред Съда.

57. Във всеки случай, Съдът не вижда как такава жалба би могла да бъде ефективна, като се има предвид невъзможността за жалбоподателя, както на практика, така и в правно отношение, да получи необходимата информация за издаденото съдебно разрешение за извършване на подслушването или за съхраняването или унищожаването на направените записи, след като тази информация е била класифицирана като "държавна тайна" (параграф 16 по-горе и *Асоциация за европейска интеграция и права на човека и Екимджиев*, цитирано по-горе, § 44 et § 101).

58. Изхождайки от тези съображения, Съдът заключава, че жалбоподателят не е разполагал с ефективно вътрешноправно средство за постигане на ефект от подадената от него жалба по член 8 от Конвенцията. Следователно, има основание да се отхвърли възражението на Правителството и да се заключи, че е налице нарушение на член 13.

III. ОТНОСНО ТВЪРДЕНИЕТО ЗА НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 6 § 1 НА КОНВЕНЦИЯТА

59. Жалбоподателят се жалва от прекалено голямата продължителност на наказателното производство в сравнение с изискванията на член 6 § 1, който гласи::

"Всяко лице има право неговото дело да бъде разгледано (...) в разумен срок от (...) съд (...), който да вземе решение обосновано ли е наказателното обвинение срещу него. "

А. Относно допустимостта

60. Правителството твърди, че жалбата срещу държавата за обезщетение за причинени вреди, на съществуването на която то вече се позовало по повод на твърдението за нарушение на член 8 от Конвенцията, е можела да осигури подходящи средства за изправяне на вредата, нанесена на жалбоподателя и че с оглед на това, той не е изчерпал вътрешноправните средства за защита.

61. Жалбоподателят оспорва възражението на Правителството.

62. Съдът отбелязва, че възражението, в което се твърди за неизчерпване на средствата, е тясно свързано със съществуването на оплакването въз основа на член 13, който изисква съществуване на ефективни средства за изправяне на нарушението на член 6, § 1 за което се твърди, че е допуснато, и че поради това, възражението следва да се отнесе към съществуването. Той констатира, от друга страна, че това оплакване не е очевидно необосновано по смисъла на член 35 § 3 на Конвенцията и че не съществува никакво друго основание за обявяването му за недопустимо. Следва значи, оплакването да се приеме за допустимо.

Б. По същество.

63. Жалбоподателят счита, че едно производство, продължило почти пет години, по обвинение, което в крайна сметка не е могло бъде доказано, е очебийно прекалено дълго. Той се оплаква от бездействието на следователите и прокурорите, които е трябвало да установят много по-рано, че доказателствата са недостатъчни и подчертава, че несъществуването на записите от подслушванията е било известно на следователя още през януари 2000 година, както и че за отсъствието на съответствие между иззетите продукти и тези, подложени на експертиза, е било споменато още през ноември 1999 година. Той добавя, че самите местни правораздавателни органи са признали прекалено голямата продължителност на производството и липсата на експедитивност от страна на компетентните органи.

64. Правителството няма забележки по този въпрос.

65. Съдът отбелязва, че периодът, който следва да се вземе предвид, продължава от момента на задържане на жалбоподателя на 8 октомври 1998 година до започване на съдебния процес, на който е била произнесена оправдателна присъда на 17 май 2003 година и че общата му продължителност е четири години и седем месеца, които

обхващат предварителното разследване (продължило над четири години) и съдебното производство.

66. Той припомня, че разумният срок на производството трябва да се преценява в зависимост от обстоятелствата по случая и с оглед на критериите, вземани предвид в съдебната практика, по-специално - сложността на делото, поведението на жалбоподателя и компетентните органи, както и залога в спора за заинтересованото лице (виж, между другото, *Фридлендер с. Франция* [GC], по 30979/96, § 43, CEDH 2000-VII).

67. Съдът признава, че в този случай делото, заведено за притежаване и трафик с наркотични вещества, се е характеризирало с известна сложност: били са замесени няколко подсъдими и е трябвало да се извършат редица следствени действия като разпити и експертизи на иззетите продукти.

68. Съдът отбелязва обаче, че са допуснати редица забавяния, вина за които имат властите; те са необосновани и не могат да бъдат обяснени единствено със сложността на делото. За отбелязване е, че на няколко пъти разследването е било прекъсвано, а прокурорът или съдът е изпращал делото за допълнително разследване; няколко месеца са били необходими, за да се реши дали следователят трябва да бъде или да не бъде отстранен от делото поради допуснатите закъснения; многобройни контакти между органите на следствието и тези на полицията са били осъществени, за да се установи несъществуването на записите, които биха могли да бъдат използвани като доказателство. Освен това, ходът на производството е бил прекъсван поради предаване на досието на компетентния правораздавателен орган всеки път, когато някое от подследствените лица е подавало жалба срещу задържането си под стража или степента на мярката за неотклонение.

69. Някои от закъсненията са били впрочем признати в отчетите, изготвяни от прокуратурата и предназначени за посолството на Съединените щати, или в съдебните решения, отнасящи се до мерките за неотклонение.

70. При това, Съдът констатира, че удължаването на производството не е било без последствия за жалбоподателя, който е бил първо държан под стража, а след това, в хода на производството, е бил под забрана да напуска на територията на страната, което не му е позволявало да се върне в Съединените щати, където е неговото основно местожителство.

71. Що се отнася до поведението на жалбоподателя, Съдът отбелязва, че той е използвал различни средства за правна защита, за които е имал възможност и се оказва, че не е бил отговорен за значителни забавяния.

72. В заключение, изхождайки от всички доказателства, с които разполага и в светлината на критериите, установени от съдебната

практика, Съдът счита, че продължителността на производството не отговаря на изискването за "разумен срок". Следователно е било допуснато нарушение на член 6 § 1 на Конвенцията;

IV. ОТНОСНО ТВЪРДЕНИЕТО ЗА НАРУШАВАНЕ НА ЧЛЕН 13 НА КОНВЕНЦИЯТА В СЪЧЕТАНИЕ С ЧЛЕН 6 § 1

73. Позицията се на 13 на Конвенцията, цитиран по-горе (параграф 48), жалбоподателят твърди, че не е разполагал с никакво ефективно средство за правна защита срещу нарушението на член 6 § 1.

A. Относно допустимостта

74. Съдът констатира, че това оплакване не е явно необосновано по смисъла на член 35 § 3 на Конвенцията и че не съществува друго основание за недопустимост. Следва значи, оплакването да се приеме за допустимо.

Б. По същество.

1. Становища на страните

75. Правителството повтаря твърдението си, че жалбоподателят е разполагал със средство за правна защита по силата на Закона за отговорността на държавата и че е пропуснал да го използва. То се позовава на новоустановената съдебна практика в приложение на този закон, упомената при други дела, водени пред Съда.

76. Жалбоподателят възразява, подчертавайки, че доколкото му е известно, нито едно от решенията, упоменати от Правителството, не засяга прекомерната продължителност на производството и че освен това, става дума за решения, произнесени от съдилища от ниска инстанция, които не могат да се разглеждат като установена и достъпна съдебна практика. Той подчертава от друга страна, че Законът за отговорността на държавата предоставя средство за защита в случай на оправдателна присъда чрез обезщетение за вреда, претърпяна в резултат от неправомерно обвинение, но не и за продължителността на производството, дори ако прекомерната му продължителност би могла да бъде взета предвид за количествено определяне на претърпяната вреда. Той изразява също съмнение относно ефективността на такова средство, дори ако се предположи, че то е приложимо, като се вземе предвид прекалената продължителност на производствата и налагането на съдебни такси.

77. Жалбоподателят добавя, че националното законодателство не предвижда и възможност за подаване на жалба с цел ускоряване на хода на наказателното производство.

2. Преценка на Съда

78. Съдът припомня, че член 13 на Конвенцията гарантира съществуването в националното законодателство на възможност за подаване на жалба с цел разглеждане на съдържанието на "защитимо оплакване", основаващо се на Конвенцията и позволяващо съответно поправяне на нарушението (*Кудла с. Полиа* [GC], n° 30210/96, § 157, CEDH 2000-XI). С оглед на заключението си относно прекомерната продължителност на производството, той счита, че жалбоподателят е имал основание за "защитимо оплакване", основаващо се на нарушение на член 6, § 1.

79. Съдът вече се е произнесъл по това, че за да бъде "ефективна" по смисъла на тази разпоредба, една жалба, която подсъдно лице може да подаде, за да се жалва от продължителността на производството, трябва да позволява "да се предотврати настъпване или продължаване на твърдяното нарушение или [да] осигурява на заинтересованото лице, подходящо обезщетение за всяко вече извършено нарушение" (виж цитираното по-горе решение *Кудла*, § 158).

80. Що се отнася до възможността за получаване на обезщетение по Закона за отговорността на държавата, упомената от Правителството, Съдът отбелязва, че член 2 от закона дава възможност да се поиска обезщетение при обвинение, което се е оказало неоснователно, а не за прекомерната продължителност на производството. Той отбелязва освен това, че Правителството не е представило решение, произнесено от националните правораздавателни органи, по силата на което да е било дадено обезщетение на това основание. При тези обстоятелства, той не счита за установено наличието на ефективно и достъпно вътрешноправно средство, позволяващо да се получи обезщетение в случай на неспазване на "разумен срок" съгласно член 6, (виж също *Карамитов и други с. България*, по 53321/99, §§ 59-60, 10 януари 2008 г.).

81. Що се отнася до възможността за подаване на жалба с цел ускоряване на хода на наказателното производство, Правителството не е представило и Съдът също не разполага с доказателства, свидетелстващи за съществуване в българското законодателство по време на разглежданите факти на възможност за такава жалба (*Попов с. България*, по 48137/99, §§ 91-92, първи декември 2005 г.; *Красимир Йорданов с. България*, по 50899/99, § 35, 15 февруари 2007 г.).

82. Следователно, трябва да се отхвърли повдигнатото възражение от страна на Правителството и да се заключи, че има нарушение на член 13, тъй като жалбоподателят не е имал възможност да получи

обезщетение чрез подаване на жалба срещу прекомерната продължителност наказателното производство.

В. ОТНОСНО ДРУГИТЕ ОПЛАКВАНИЯ НА ЖАЛБОПОДАТЕЛЯ

А. Оплаквания, основаващи се на член 5.

83. В първоначалния си иск, жалбоподателят се оплаква, че не е бил изправен пред съдия по време на задържането му под стража и че е бил държан под стража прекалено дълго в светлината на член 5 § 3 на Конвенцията. В своите забележки от 12 декември 2006 година в отговор на тези на Правителството, той се жалва и от нарушение на член 5 § 1 поради липсата на реални основания да бъде подозиран в извършване на престъпление, от нарушение на член 5 § 4 поради липсата на достатъчен контрол от страна на правораздавателните органи и от нарушение на член 5 § 5, поради липса на право да получи обезщетение. Релевантните пасажии на член 5 гласят следното:

« 1. Всяко лице има право на свобода и сигурност. Никой не може да бъде лишаван от свобода, освен в следните случаи и то по законен път:

(...)

с) ако е бил арестуван и задържан под стража с цел да бъде изправен пред компетентния съдебен орган ако има основателни причини за подозрение, че е извършил правонарушение или има разумни основания да се счита, че трябва да му се попречи да извърши правонарушение или да се укрие след извършване на последното;

(...)

3. Всеки арестуван или задържан в съответствие с параграф 1.с на този член трябва незабавно да бъде изправен пред съдия или друг магистрат, упълномощен от закона да изпълнява съдебни функции и има право да бъде осъден в разумен срок или да бъде освободен докато тече производството. Освобождаването може да зависи от внасяне на гаранция, осигуряваща явяването на съответното лице пред съда.

4. Всяко лице, лишено от свобода чрез арестуване или задържане под стража, има право да подаде жалба пред съда, за да се произнесе той в кратък срок относно задържането му и да постанови освобождаването му, ако това задържане е незаконно.

5. Всяко лице, станало жертва на арест или задържане при условия, противоречащи на разпоредбата на този член, има право на обезщетение. "

84. Жалбоподателят посочва, че той е бил първоначално задържан под стража и след това му е бил наложен домашен арест, а накрая - забрана да напуска територията на страната и смята, че по този начин е бил в различна степен лишаван от свобода в течение на целия срок на наказателното производство.

85. Съдът отбелязва по този повод, че считано от 18 април 2000 година, мярката "домашен арест" на жалбоподателя е била отменена. По думите на последния, това решение е било реално приложено на 21 април 2000 година. Съдът припомня, че за да се определи дали едно лице е лишено от свобода по член 5, трябва да се изходи от реалното му положение и да се вземе предвид съвкупност от критерии като вид, продължителност и начини на изпълнение на разглежданата мярка (*Амюур с. Франция*, решение от 25 юни 1996 г., *Сборник с постановления и решения* 1996-III, стр. 848, § 42). В конкретния случай, на жалбоподателя е била наложена забрана да напуска територията на страната без изрично разрешение от страна на властите. Той е можел съответно да се движи свободно в рамките на града и при условие да уведомява за това компетентните институции - и в рамките на цялата страна (параграф 28, по-горе). Изхождайки от тези съображения, Съдът не счита, че ограничителната мярка, наложена на жалбоподателя, може да се приравнява към лишаване от свобода. Член 5 не може следователно да бъде приложен.

86. От това следва, че за периода след 21 април 2000 година, жалбите са несъвместими *ratione materiae* с разпоредбите на Конвенцията по смисъла на член 35 § 3 и трябва да бъдат отхвърлени в приложение на член 35 § 4.

87. Що се отнася до предходния период, Съдът отбелязва, че жалбоподателят е бил държан под стража от 8 октомври 1998 до 22 май 1999 година, след което му е бил наложен домашен арест до 21 април 2000 година. По време на домашния арест, заинтересованото лице не е трябвало да напуска дома си без разрешение и е било редовно проверявано от полицейски служител. В съответствие със съдебната практика (*Николова с. България* (по 2), по 40896/98, § 60, 30 септември 2004 г.), Съдът счита, че тази мярка е представлявала лишаване от свобода по член 5. Срокът на задържане на жалбоподателя по тази разпоредба е изтекъл на 21 април 2000 година, тоест, повече от шест месеца преди подаване на иска му пред Съда на 22 януари 2002 година, както и преди представяне на забележките му на 12 декември 2006 година в отговор тези на Правителството.

88. От това следва, че за този период, оплакванията са закъснели и трябва да бъдат отхвърлени в приложение на член 35 §§ 1 et 4 на Конвенцията.

Б. Относно оплакването, основаващо се на член 6 § 1 (справедливост на наказателното производство)

89. Жалбоподателят се оплаква освен това от несправедливия характер на производството, по-специално - поради изслушването в качество на анонимни свидетели на полицаите, извършили

незаконните подслушвания на телефонните разговори и обиска в дома му. Той се позовава в това отношение на член 6 § 1 на Конвенцията, който гласи:

"Всяко лице има право неговото дело да бъде разгледано (...) в разумен срок от (...) съд (...), който да вземе решение обосновано ли е наказателното обвинение срещу него. "

90. Съдът отбелязва първо, че жалбоподателят е бил окончателно оправдан с решението от 17 май 2003 година. А според практиката на Съда, жалбоподател, който е бил оправдан със съдебно решение, което го оневинява, или поради липса на състав на престъпление, не може да се счита за жертва по смисъла на член 34 от Конвенцията на несправедливо производство (*Дюво и други с. Франция* (реш.), по 77403/01, 30 ноември 2004 г.).

91. Следователно, това оплакване е несъвместимо *ratione personae* с разпоредбите на Конвенцията по смисъла на член 35 § 3 и трябва да бъде отхвърлено в приложение на член 35 § 4.

В. Други оплаквания, основаващи се на член 8

92. Жалбоподателят твърди, че следствените действия срещу него и продължителното му задържане под стража, както и статиите, публикувани в пресата, в които е станало дума за него и е бил представен като виновен, са уронили доброто му име, което е защитено по член 8 на Конвенцията. В забележките си в отговор на тези на Правителството, представени пред Съда на 12 декември 2006 година, той се оплаква и от това, че наказателното производство и ограничителните мерки, наложени му в този контекст, са довели до раздяла със семейството му и до прекъсване на професионалната му дейност.

93. Що се отнася до статиите в пресата, упоменати от жалбоподателя, ако се предположи, че може и да има в тях намеса в правата, защитени от член 8 на Конвенцията, то Съдът отбелязва, че жалбоподателят е имал възможност, ако е считал, че въпросните писания са уронили доброто му име, да сезира наказателните съдебни инстанции с жалба за клевета или да потърси обезщетение пред гражданските правораздавателни органи - нещо, което той не е направил. Той следователно не е изчерпал възможностите за жалване, предоставени му от националното законодателство и тази част от оплакването му следва да се отхвърли в приложение на член 35 §§ 1 и 4 на Конвенцията.

94. Що се отнася до оплакването за нарушение на неприкосновеността на неговия личен и семеен живот поради продължителното отсъствие на жалбоподателя от дома му в

Съединените щати, Съдът отбелязва, че жалбата е била изразена в забележките, представени на на 12 декември 2006 година, тоест, повече от шест месеца след вдигане на забраната за напускане на територията на страната, станало на 30 юни 2003 година. Този аспект на оплакването е значи закъснял и трябва също да бъде отхвърлен в приложение на член 35 §§ 1 и 4 на Конвенцията.

III. ОТНОСНО ПРИЛОЖЕНИЕТО НА ЧЛЕН 41 НА КОНВЕНЦИЯТА

95. Съгласно член 41 от Конвенцията,

"Ако съдът установи нарушение на Конвенцията или на протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично преодоляване на последиците от това нарушение, Съдът предоставя на ошетената страна, ако е необходимо, справедливо обезщетение. "

96. Съгласно член 60 от Правилника на Съда, молбите за справедливо обезщетение се представят, надлежно пронумеровани и придружени от съответните документи, в рамките на срока, определен за представяне на забележки по същество; в противен случай, Съдът "може да отхвърли всички или част от [тези] претенции".

97. В конкретния случай, представителите на жалбоподателя бяха поканени с писмо от 3 октомври 2006 година да изпратят своите забележки в отговор и исканията за справедливо обезщетение от името на заинтересованото лице в рамките на срок, изтичащ на 28 ноември 2006 година. По тяхна молба, този срок бе продължен до 12 декември 2006 година. Забележките на жалбоподателя постъпиха в определения срок, но никакво искане за справедливо обезщетение и никаква молба за удължаване на срока за това не са постъпили в Съда. Искания за справедливо удовлетворение постъпиха повече от три месеца по-късно, на 20 март 2007 година, с обяснението, че жалбоподателят е имал здравословни проблеми и е лежал в болница към датата на изтичане на срока. С писмо от 2 април 2007 година, представителите на жалбоподателя бяха информирани, че председателят на Съда е отказал да добави тези искания към досието в приложение на член 38 § 1 на правилника.

98. Изхождайки от тези съображения, Съдът счита, че няма основание да се присъжда сума по член 41.

ИЗХОЖДАЙКИ ОТ ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ, СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО

1. *Решава* да включи към съществото възраженията, касаещи неизчерпването, изразени от Правителството и ги *отхвърля*;

2. *Обявява* иска за допустим що се отнася до оплакванията, основаващи се на член 8 на Конвенцията и касаещи подслушването на телефонните разговори на жалбоподателя, тези по член 6 § 1 относно продължителността на производството и тези по член 13 в съчетание с тези две разпоредби и недопустим по отношение на останалото;
3. *Постановява*, че е било допуснато нарушение на член 8 на Конвенцията;
4. *Постановява*, че е било допуснато нарушение на член 13 на Конвенцията в съчетание с член 8;
5. *Постановява*, че е било допуснато нарушение на член 6 § 1 на Конвенцията;
6. *Постановява*, че е било допуснато нарушение на член 13 на Конвенцията в съчетание с член 6 §1;
7. *Отхвърля* искането за справедливо обезщетение.

Изготвено на френски език и известно писмено на 22 май 2008 година, съгласно член 77 § 2 и 3 от регламента.

Клаудия Вестердик
Съдебен секретар

Пеер Лоренцен
Председател